

16. Béchard, J.-P. et Pelletier, P. (2004). Les universités traditionnelles: à l'heure des innovations pédagogiques? *Gestion*, 2004/1 (Vol. 29), 48–55. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.DOI:10.3917/riges.291.0048>

17. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладні аспекти: [наук.-метод. посібник] за редакцією Л. І. Даниленко. — К.: Логос, 2001. — 185 с.

18. Marsollier Ch. Accessibilité des informations à disposition des enseignants et résistance à l'innovation // *Rapport de recherche*. — P., 2000. INRP, août. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.espe.univ-reunion.fr/fileadmin/Fichiers/.../Marsollier.pdf> (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

19. Вакуленко В.М. Види інновацій в освіті та їх класифікація // *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. — 2010. — №4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.irbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...2010_4_4. (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

20. Valenzuela O. La didactique des langues étrangères et les processus d'enseignement / apprentissage [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://gerflint.fr/Base/Chili6/oscar_valenzuela.pdf (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

21. Aden J. La créativité et l'apprentissage des langues. *Éducateur* 2. — 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://orfee.hepl.ch/handle/20.500.12162/982> (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

22. De Grève et Van Passel. *Linguistique et enseignement des langues étrangères*. Marcel de Grève; Frans van Passel. — Paris: Nathan, 1968. — 192 p.

23. Denis Lemaître. L'innovation pédagogique en question: analyse des discours de praticiens. 34(1) | 2018: *Varia*. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://journals.openedition.org/ripes/1262> (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

24. Achile Shilo Crystal Talle. Évolution des méthodes en didactique du FLE. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.facebook.com/notes/.../614735635258697/> (Дата звернення 13.05.2019 р.) — Назва з екрану.

25. L'innovation pédagogique, de quoi parle-t-on? 10 octobre 2017 / Tristan Bochu [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://skilviooblog.wordpress.com/2017/10/10/linnovation-pedagogique-de-quoi-parle-t-on/>

Курченко Л.М.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

СУЧАСНІ ДЕФІНІЦІЇ ТЕРМІНУ «ГЕНДЕР» У ТЕКСТАХ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ

Анотація. У статті розглядається історія виникнення терміну «гендер», аналізується його багатозначність і на матеріалі українських законодавчих актів та офіційних документів міжнародних інституцій визначається його сучасне семантичне наповнення у міжнародному суспільно-науковому дискурсі.

Abstract. The article deals with the history of the term «gender», analyzes its polysemy and, based on the text material of Ukrainian legislation and official documents of international institutions, determines its contemporary semantic content in the international social sciences discourse.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, термін, концепт, дискурс.

Key words: gender, gender equality, term, concept, discourse.

Гендерні студії являють собою яскравий приклад міждисциплінарних досліджень, оскільки гендер є невід’ємною частиною широкого соціокультурного контексту. Кожна людина є частиною певного суспільства і культури, тому автоматично стає одночасно об’єктом і суб’єктом соціокультурних уявлень, норм і очікувань, пов’язаних з її статтю. Так само кожна наука, яка вивчає людину з будь-якої точки зору: філософської, антропологічної, медичної, юридичної, економічної, політичної, соціальної, мовної, мистецтвознавчої тощо — неминуче стикається з проблемою визначення гендеру з позицій власної предметної області, що призводить до певної полісемії терміну і входить у суперечність з вимогою однозначності. Ситуація ускладнюється ще й тим, що кожний дослідник і кожна дослідниця гендеру мислить у рамках певної філософської концепції і онтологічної картини світу, які можуть суттєво різнитися між собою. Окрім того, термін «гендер» еволюціонує в часі разом із суспільством, а кожна культура і соціум мають власну специфіку сприйняття і осмислення гендерних відносин. Цей комплекс проблем зумовлює необхідність постійної актуалізації термінологічного визначення поняття «гендер» і його більш чіткого наукового окреслення у міжнародному і міжкультурному контексті. Метою даної статті є короткий огляд історії терміну, його конкретизація і осучаснення з урахуванням як наукових, так і офіційних нормотворчих джерел.

Витоки англomовного терміну «gender» лежать у латинській граматиці, де він вживався для позначення граматичної категорії роду як переклад Аристотелевого поняття «genos». У XIII–XV ст. у загальноновживаній середньовічній англійській мові позначав «вид, сорт, клас... предметів або осіб, яким притаманні спільні ознаки...», зокрема починаючи з XV ст. мав значення «...чоловіча або жіноча стать» [7]. Оскільки у XX ст. слово «sex» (стать) в англійській мові набуло еротичного змісту (і у цьому значенні й було запозичено українською мовою), слово «gender» стали вживати для нейтрального, еротично незабарвленого позначення статі людини. Пізніше, переважно у феміністичних дослідженнях, це слово почали вживати як стосовно соціальних ознак, так і стосовно біологічних характеристик. Це значення було вперше зафіксовано 1963 року [7].

Т. Марценюк посилається на дві версії виникнення наукового терміну «гендер», надаючи перевагу другій версії: 1) сексолог Джон Мані (John Money) у 1955 році вжив його у Британському журналі із медичної сексології (British Journal of Medical Sexology); 2) психоаналітик Роберт Столлер (Robert Stoller) у 1968 році опублікував статтю, у назві якої вжив слово «гендер»: «Sex and Gender: on the Development of Masculinity and Femininity» [2, с. 8]. Вивчаючи поведінку транссексуалів, Р. Столлер дійшов висновку, що легше хірургічним шляхом змінити стать пацієнта, аніж психологічним шляхом змінити його статеву

ідентичність, і запропонував позначати соціальні і культурні аспекти статі окремим терміном — гендер [1, с. 201–202].

Зрозуміло, що у мовознавстві «gender» — це родова характеристика лексичної одиниці; у медичному дискурсі — це набір біологічних (генних, клітинних, гормональних, анатомічних, фізіологічних, психічних тощо) ознак у відношенні до ментальних і поведінкових ознак, типових або нетипових для певної статі; у соціальному дискурсі — це набір соціальних ознак, які певне суспільство на певному рівні свого розвитку приписує кожній статі як норму. У межах цієї статті нас цікавить функціонування даного терміну саме в останній сфері — у соціальному дискурсі.

Т. Марценюк виділяє три етапи розвитку терміну «гендер»:

1. Догендерний (до 60-х рр. ХХ ст.) — функціонування терміну у суто лінгвістичному значенні.

2. Індивідуалістичний (статеворольовий) підхід, що розвивається з 70-х рр. і розглядає гендер як залежний від біологічної статі набір фізичних і морально-етичних характеристик людини, моделей мислення та поведінки, стратегій комунікації, взаємин, що не є чимось статичним, але конструюється, перш за все, під впливом культури й суспільства. У рамках такого підходу гендер є відносним, тобто розуміння фемінності формується лише шляхом виключення маскуліності й навпаки. Зосереджуючись на «нормативній фемінності» та «нормативній маскуліності», цей підхід заперечує інші варіанти гендеру.

3. Інтеракційний (розглядає взаємодію) та інституційний (суспільство як комплекс поєднань громадян) підходи розвиваються з 80-х рр. ХХ ст. і розглядають гендер як самостійну, не зумовлену біологічною статтю, конструйовану культурою та суспільством характеристику, яку люди (осмислено чи неосмислено) демонструють, взаємодіючи з іншими людьми у різноманітних інституційних ситуаціях. У цих підходах біологічна стать і гендер розуміються як різні сконструйовані характеристики, котрі можуть поєднуватися в людині довільно [2, с. 8].

О. Кириченко з точки зору соціально-філософської парадигми гендеру твердить, що всі концепції диференціації гендерних ролей у сім'ї і суспільстві можна віднести до одного з двох підходів: «статевий диморфізм» і «статевий символізм» [2, с. 182]. Прибічники статевого диморфізму (піфагорійці, Арістотель, Фома Аквінський, Ж.-Ж. Руссо, С. К'еркегор, Ф. Гегель, З. Фройд та ін.) наголошують на біодетермінізмі відносин між чоловіками і жінками та на біполярній дихотомії статей. У їхньому розумінні чоловічі та жіночі особливості, по-перше, діаметрально протилежні; по-друге, вони освячені релігією і посиленнями на природу, так що вважаються непорушними; і, по-третє, жіночі та чоловічі функції розподіляються ієрархічно, так що домінування чоловіка і підлеглий стан жінки вважається нормою [2, с. 192]. Прибічники ж статевого символізму (Платон, Ф. Енгельс, феміністичні філософи М. Уолстонкрафт, О. де Гуж, Т. фон Гіппель, Д. Мітчелл, Ю. Кристева, С. де Бовуар, С. Файрстоун та ін.) піддають сумніву біологічну основу соціальних відносин між статями і не абсолютизують протилежність чоловічого і жіночого. Платон першим припустив, що хоча природа чоловіка і жінки різна, це не заважає жінкам виконувати будь-які

обов'язки так же бездоганно, як і чоловіки, зокрема, бути воїнами і філософами [4]. К. Маркс і Ф. Енгельс розглядали асиметрію розподілу влади і ресурсів між чоловіками і жінками як окремий випадок класової стратифікації суспільства внаслідок поділу праці і патріархального закріплення права приватної власності на сімейне майно за батьком або старшим чоловіком. Фемінізм третьої хвилі з середини ХХ ст. наголошував на соціокультурній природі пригнічення жінок. У своєму програмному творі «Друга стаття» (1949) С. де Бовуар висловила думку, що суспільство конструює маскулінне як позитивну культурну норму, а фемінне — як негативну, як девіацію, «інакше». Соціальна група з тавром «інакші» отримує свідоцтво про неповноцінність і позбавляється права на рівність. Вислів С. де Бовуар: «Жінкою не народжуються — жінкою стають» — став лозунгом феміністичного конструктивізму. Однак з 1980–1990-х рр. на зміну жіночим студіям приходять гендерні студії і починається ерозія феміністичної філософії під впливом деконструктивізму, теорій інтерсекціональності, множинності статевих ідентичностей, квір-стадіз тощо. Розвиток гендерного підходу співпав із розквітом постмодерністської філософії, яка базується на новому, недихотомічному світосприйнятті та розглядає відмінність і різноманітність не як патологію, а як рушій розвитку людини, соціуму і культури. З іншого ж боку, термін «гендер» набув такої широти потрактувань і дефініцій, що почав втрачати свій власне термінологічний сенс. Виходячи з цього, ми пропонуємо відновити і поглибити його наукове значення, звернувшись до емпіричних джерел, а саме, нормативних актів України та офіційних документів і довідкових джерел міжнародних організацій та інституцій.

Нами виявлено, що в українському законодавстві, на жаль, відсутнє офіційне тлумачення терміну «гендер», проте у розд. I, ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8.09.2005 знаходимо визначення гендерної рівності: це «рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [5].

Цікаво, що кількома місяцями пізніше Україна підписала міжнародний Модельний закон про державні гарантії рівних прав і рівних можливостей для чоловіків та жінок, прийнятий Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД 18 листопада 2005 р., який містить таке визначення (розд. I, ст. 2): «Гендер — соціальний аспект відносин між чоловіками і жінками, який проявляється в усіх сферах життя включно з політикою, економікою, правом, ідеологією, культурою, освітою і наукою» [3].

Вважаємо, що найсучасніша і найповніша дефініція терміну «гендер» міститься на офіційній веб-сторінці органу ООН із забезпечення гендерної рівності і розширення прав і можливостей жінок UN Women: «Гендер означає соціальні ознаки і можливості, що пов'язуються із жінкою або чоловіком, дівчинкою або хлопчиком, а також відносини між жінками і чоловіками, дівчатками і хлопчиками, так само як відносини між жінками і відносини між чоловіками. Ці ознаки, можливості і відносини є соціально сконструйованими, вони засвоюються у процесі соціалізації. Вони варіюють відповідно до контексту й історичного періоду і змінюються в часі. Гендер визначає, що очікується від

людини, дозволяється і цінується у конкретному контексті залежно від того, жінка це чи чоловік. У більшості суспільств існують відмінності й нерівності між жінками і чоловіками у розподілі обов'язків, видах діяльності, доступу до і контролю над ресурсами, а також у можливості приймати рішення. Гендер є частиною більш широкого соціокультурного контексту. Інші важливі критерії соціокультурного аналізу включають клас, расу, рівень бідності, етнічну групу і вік» [6]. Аналогічне визначення гендеру знаходимо в документації Європейського інституту гендерної рівності [8]. Додатково ЄІГР пояснює, що гендерні установки і очікування зазвичай ставлять жінок у невідгідне становище щодо здійснення основних прав людини, до яких відносяться свобода діяти як автономні, повністю дієздатні дорослі особи і визнаватися такими; свобода брати повноправну участь в економічному, соціальному і політичному розвитку; свобода приймати рішення щодо будь-яких умов і обставин власного життя [8].

Слід зазначити, що у сучасних текстах міжнародних інституцій не ставиться під сумнів дихотомічність і факт соціальної асиметрії (нерівноправності) гендеру як соціально-культурної маніфестації жінок і чоловіків. Сам термін «гендер» рідко зустрічається сам по собі, найчастіше він згадується у контексті гендерної рівності або соціальної та економічної нерівності статей (*gender equality, gender-based violence, gender-responsive budgeting* тощо). Таким чином, сучасний концепт гендеру у розумінні міжнародних інститутів передбачає перш за все соціально нерівноцінне становище жінок і чоловіків, збалансування якого є одним із глобальних стратегічних завдань розвитку людства [9; 11]. Саме таке розуміння гендеру, загальноприйняте у міжнародній спільноті, особливо важливо актуалізувати у сучасному суспільно-науковому дискурсі України, адже повне забезпечення фундаментального принципу рівності жінок і чоловіків є однією з ключових вимог до країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу [10].

Література

1. Кириченко Е. Природа гендерной асимметрии в обществе сквозь призму социально-философской мысли [Електронний ресурс] / Елена Кириченко // Вестник РГГУ. Серия «Философия. Социология. Искусствоведение» 2. — 2009. — С. 1–26. — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/priroda-gendernoy-asimmetrii-v-obschestve-skvoz-prizmu-sotsialno-filosofskoy-mysli-1>
2. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів [Електронний ресурс] / Тамара Марценюк // Київ. — 2014. — С. 7–8. — Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3540/Martsenyuk_Gender_and_non_discrimination%20.pdf
3. Модельный закон о государственных гарантиях равных прав и равных возможностей для мужчин и женщин / Постановление №26–11 Парламентской Ассамблеи стран СНГ [Електронний ресурс]. 18 ноября 2005 г. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_d05/ed20051118/find?text=%C3%E5%ED%E4%E5%F0
4. Платон. Государство / Платон. — К.: АСТ, 2017. — 650 с. — (Лучшие переводы и комментарии).

5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків / Закон України N 2866-IV від 8 вересня 2005 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

6. Concepts and definitions // Gender Mainstreaming: Concepts and definitions [Електронний ресурс] // UN Women — Режим доступу: <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm>

7. Gender (n) // Online etymology dictionary [Електронний ресурс] // Douglas Harper. — 2001. — Режим доступу: <https://www.etymonline.com/word/gender>

8. Gender Equality Glossary and Thesaurus [Електронний ресурс] // EIGE. — Режим доступу: <https://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1141?lang=en>

9. Goal 5. Achieve gender equality and empower all women and girls [Електронний ресурс] // UN Sustainable Development Goals. — Режим доступу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>

10. Promoting gender equality beyond the EU [Електронний ресурс]. — European Commission. — Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/promoting-gender-equality-beyond-eu_en#activities

11. The new European consensus on development «Our world, our dignity, our future». — European Commission. — Режим доступу: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/european-consensus-on-evelopment-20170602_en.pdf

Лавриненко Т.П.

старший викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ЕКОНОМІЧНА ЛІНГВІСТИКА: ЗАПИТИ РИНКУ

Економічна лінгвістика, як наукове поле досліджень, особливо зацікавило вчених у галузі лінгвістики та економіки у 60-х роках ХХ ст., а на початку ХХІ ст. її теоретична складова доповнювалася цікавими положеннями та ідеями, які вивчали зв'язки між економічними змінними та змінними мови. Наукові розвідки взаємозалежності мовних та економічних проблем сучасності окреслюють культурні, лінгвістичні та економічні питання розвитку суспільств. Термін «економіка мови» («*economics of language*») вперше з'явився в науковій літературі у 1965 році, коли американський економіст Яків Маршак опублікував статтю під назвою «Economics of language» [1]. Звернення економістів до мовних питань розкриває простір для відкриття нових тенденцій у пізнанні ролі економіки в іншомовному середовищі, а для лінгвістів — це не тільки розширення горизонтів своїх досліджень, а і можливість конструктивного збагачення економічного потенціалу мови.

Дослідники сучасної методології економічної теорії починають усе частіше акцентувати увагу на лінгвістичній проблематиці та розвитку міждисциплінарних зв'язків [2, с. 286]. Сучасний дискурс мовних та економічних проблем визначає різноманітні аспекти їх взаємодії такі як: економічна цінність мови, економіка мовної політики, вплив мови на економічні показники, економічні підходи до мови, вивчення економіки мови та ін.